

ХУДОЖНІЙ РОЗПИС ТКАНИН ЯК ВИД ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА

Декоративно-прикладне мистецтво, як і музика, фольклор, театр, інші види народної творчості, є важливою галуззю художньої культури. Декоративно-прикладне мистецтво – це розділ декоративного мистецтва; охоплює ряд галузей творчості, які присвячені створенню художніх виробів, призначених головним чином для побуту. Творами декоративно-прикладного мистецтва можуть бути: різні предмети побуту, меблі, тканини, знаряддя праці, засоби пересування, а також одяг і прикраси.

Разом з поділом творів декоративно-прикладного мистецтва за їх практичним призначенням у науковій літературі з II-ї пол. XIX ст. утвердилась класифікація галузей декоративно-прикладного мистецтва: за матеріалом (метал, кераміка, текстиль, дерево); за технікою виконання (різьблення, розпис, вишивка, набійка, литво, чеканка, інтарсія). Ця класифікація зумовлена важливою роллю конструктивно-технологічних особливостей у декоративно-прикладному мистецтві і його безпосереднім зв'язком з виробництвом.

Ручний розпис тканин – порівняно новий вид ужиткового та декоративного мистецтва, який творчо розвивають народні майстри та художники на основі традицій вибійки. Ручний розпис тканин – це холодний та гарячий батик, вільний розпис. Для його здійснення виготовляють раму, на яку натягують тканину і встановлюють на столі. Технікою холодного і гарячого батику, та вільного розпису виготовляють панно, хустки, декоративні тканини для одягу та ін. [1, с. 203].

В цій техніці на Україні плідно працюють художники Т. В. Мороз (Київський шовковий комбінат), Т. А. Боголіка та І. В. Суржикова (Черкаський шовковий комбінат), М. В. Токар (Львівська академія мистецтв). Технікою холодного батику та вільного розпису створені оригінальні панно та декоративні тканини київськими художниками Л. Г. Довженко, Н. Г. Пікуш, Н. В. Лапчик та ін.

Батик – техніка ручного розпису тканин за допомогою розплавленого воску, а також багатобарвна тканина, оздоблена за допомогою цієї техніки. У перекладі з яванської «батик» означає «малювання гарячим воском» [2, с. 44].

В Україні батик як самостійний вид декоративного мистецтва з'явився на початку XX ст. Про його значний розвиток нині свідчить той факт, що розписні тканини конкурують із творами декоративно-монументального мистецтва, відіграючи значну роль у колірнопластичному рішенні громадських інтер'єрів.

Іншим видом народної творчості – своєрідним джерелом формування традицій українських розписних тканин є мистецтво писанки. У 60-ті роки

XX ст. дослідник українського писанкарства Ераст Біняшевський писав: «Можна сподіватися, що подальше вивчення розписів українських писанок відкриває не тільки безліч загадок праісторії східнослов'янських народів, а й дає змогу краще зрозуміти джерела сучасного декоративного мистецтва України». І хоча орнамент писанок відрізняється від орнаменту вишивки, тканих чи вибивних тканин тим, що не пов'язаний зі структурою полотна, обізнаність народних майстрів із мистецтвом воскового живопису мала велике значення для становлення нового виду художнього текстилю.

Цей спосіб використовується в основному на тканинах з натурального шовку, бавовни, капрону, віскози. Розрізняються два види батика – холодний і гарячий. Обидва вони ґрунтуються на застосуванні резервуючих сполук (резервів), які не допускають розтікання фарб на полотні.

При розпису холодним батиком резервуючу сполуку, що складається з бензину, парафіну, бджолиного воску, гумового клею й каніфолі, наносять на тканину, що натягнена на раму у вигляді замкненого контура скляною трубочкою. В межах цього контура фарбами, виготовленими на основі активних кислотних прямих основних барвників, у відповідності з ескізом розписують виріб. Фарби наносять пензлем, тампоном. Тут малюнок має графічно чіткий характер, а кількість кольорів фарб практично необмежена.

При гарячому батикі розігріту резервуючу сполуку, що складається з воску й парафіну, або воску, парафіну і вазеліну, використовують як для нанесення контура, так і для покриття окремих ділянок тканини, щоб захистити її від фарби, що розтікається. Тут необов'язкові чіткі контури лінії, тому в малюнку можливі м'які переходи тонів. У гарячому батикі резервуючі сполуки наносять батик-штифтом, пензлями, рейсфедером, твердими і м'якими штампиками, а фарби – тампонами, пензлями. У гарячому батикі нанесення резервуючої сполуки є тимчасовим, допоміжним процесом, і після закінчення роботи її знімають. У холодному батикі нанесена резервуюча сполука залишається назавжди.

Батик відомий здавна у народів Індонезії, Індії, тропічної Африки та ін. У Європі його почали використовувати з XX ст. На Україні батик набув розвитку з 30-х років XX ст. У цій техніці виготовляли сувенірні тканини (В. Ю. Лимаренко), з 60-х років батик використовують здебільшого художники текстильних підприємств М. П. Грибань, Т. В. Мороз, Л. Г. Довженко, Г. Л. Захариясевич, Н. П. Паук. Останнім часом у техніці батика працюють М. В. Токар, О. А. Крип'якевич, О. В. Минько та ін.

Список використаних джерел:

1. Декоративно-ужиткове мистецтво : словник / Запаско Я. П., Голод І. В., Білик В. І. – Львів : Афіша, 2000. – Т. 2. – 400 с., 279 іл.
2. Гамаюнова О. Роспись ткани. Холодный батик / О. Гамаюнова // Юный художник. – 2001. – № 5. – С. 44–45.